

Драгалевски манастир

„Св. Богородица Витошка“

По време на Втората българска държава в околностите на София сред красивата природа на Лозенската планина, Витоша, както и по южните склонове на Стара планина, се появяват множество манастири – Боянски, Бистришки, Драгалевски, Кремиковски, Владайски, Кладнишки, Германски, Лозенски, Урвички и др. Смята се, че броят им е бил 14. Още тогава тези манастири получават названието „Софийска Мала Света гора“. Пръв за нея споменава К. Иречек. Смята се, че това събирателно име идва от многобройните християнски поклонници от Западна Европа, които, пътувайки за светите места (Йерусалим), отседали за няколко дни в софийските манастири да си починат от дългия път. Днес за повечето от тези манастири липсва подробна информация, затова историята на възникването им е обвита в легенди. Най-известният от тези манастири е Драгалевският. За него има запазени най-много исторически сведения. Заобиколен от букови гори, той се намира в подножието на планината Витоша, над софийския квартал Драгалевци.

ИСТОРИЯ НА МАНАСТИРА

Манастирът се смята за най-забележителния духовен център в средновековната Средецка епархия. За възникването му има запазени точни данни – във Витошката грамота на цар Иван Шишман (1371–1395) от 1378 г. се споменава, че светата обител е основана през 1345 г. от баща му цар Иван Александър (1331–1371), известен с щедростта си към християнските храмове. Тази грамота, която е запазена и до днес, не само потвърждава привилегиите на манастира, но му дарява нови земи и имоти. След завладяването на България от османските турци манастирът се

спасява от разрушенията. Главна роля за това изиграва обстоятелството, че намиращата се наблизо крепост Кикиш (днес така се нарича една от хижите във Витоша) била изоставена от своите защитници и вече не представлявала опасност за турците. Скоро след това, обаче, поради честите набези на турски разбойници, монасите били принудени да напуснат манастира, така че той за дълги години останал необитаем и запустял. Възстановяването на Рилския манастир през XV век служи като стимул за обновяването на редица софийски манастири. Драгалевският манастир възобновил своята дей-

ност около средата на века и в него отново започнала да се развива книжовна дейност. Изглежда сред българите все още бил жив споменът за независимата българска държава, тъй като в една приписка от това време манастирът е наречен „Царски манастир“. Смята се, че светата обител е възстановена от софийския болярин Радослав Мавър, който дава пари за изписване на манастирската църква през 1476 г. Манастирът се превръща във важно духовно средище за българите в този край. Книжовната дейност в него се активизира през следващите векове и той се превръща в център на Софийската книжовна школа.

Според запазени надписи, още през XVII век тук е съществувало килийно училище.

МАНАСТИРЪТ И НАЦИОНАЛНО-ОСВОБОДИТЕЛНОТО ДВИЖЕНИЕ

Освен като културно и църковно средище, манастирът играе ролята и на център на тайната революционна дейност в Софийския край по време на Възраждането. Тогавашният игумен отец Геннадий е бил знаменосец в четата на Ильо войвода, участник в Първата българска легия в Белград (1862), откъдето датира запознанството му с Васил Левски, който често пъти му възлагал задачата да изпълнява ролята на куриер в революционния комитет в София. Самият Левски често пъти е използвал манастира за убежище по време на обиколките си из българските земи. След залавянето му отец Геннадий бяга в Сърбия, където се включва в четата на Панайот Хитов. Неговият наследник отец Игнатий Рилски възстановява революционния комитет.

ЦЪРКВАТА И СТЕНОПИСИТЕ

Отвън църквата има скромен вид – построена е по образец на малките боярски църкви в Югозападна България. През 1932 г. тя е разширена

и към нея е построена нова сграда. Стенописите датират от втората половина на XV век. В преддверието те са изцяло запазени. Композицията „Страшният съд“ е смятана за уникално творение на средновековната църковна живопис. Тя е разположена върху свода, източната, северната и южната стена на църквата. Затова тя се състои от отделни сцени. Всички надписи по нея са на български език, което показва, че църковната живопис вече играе ролята на пазител на българското народностно самосъзнание. Църковната живопис става по-опростена, драгалевските художници искали да поднесат сложните сцени от евангелието на обикновения българин по достъпен начин. Посетителите обикновено задържат погледа си върху „Шествието на праведниците“, където, наред с апостолите, пророците и мъчениците, могат да се видят и жените-мъченици. Интерес представлява сцената „Сгъване на небето“. На нея се вижда как ангелът навива небето като свитък хартия, върху която са изобразени слънцето, луната, звездите и знаците на зодиака. На западната стена са изобразени предимно сцени от Стария завет. Една от тях, „Гостоприемството на Авраам“, свидетелства за желанието

на тогавашните зографи да придадат на изкуството по-битов характер. На нея се вижда трапеза, покрита с бродирана покривка. Върху нея са сложени ястия, които обикновеният българин е консумирал. Сред стенописите в преддверието най-голяма историческа стойност имат ктиорските портрети на боярина Радослав, жена му Вида и на двамата им сина. Това са най-старите запазени светски образи в българските църкви по време на османското робство.

Към края на XVI и началото на XVII век е изографисана западната част на храма. За съжаление от тези стенописи е останало съвсем малко – част от образа на дева Мария с малкия Исус, както и сцените от живота на св. Димитър, св. Георги и св. Меркурий. Прави впечатление, че дрехите на светците представляват бойни доспехи. Самите светци имат войнствен вид в качеството си на защитници на християнската вяра. Очевидно тази сцена е имала преди всичко патриотично значение и символизира мълчаливата съпротива на народа срещу опитите да му бъде наложена чуждата вяра.

Красимира Мархолева